

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/59-3-38>**Лариса ДУДІКОВА,***orcid.org/0000-0002-5841-0147**доктор педагогічних наук, професор,
завідувачка кафедри іноземних мов з курсом латинської мови та медичної термінології
Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова
(Вінниця, Україна) dr.dudikova@vntu.edu.ua***Алла КОНДРАТЮК,***orcid.org/0000-0001-7104-0171**кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов з курсом латинської мови та медичної термінології
Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова
(Вінниця, Україна) allamaksimchuk53@gmail.com***Лілія ТЕРЕЩЕНКО,***orcid.org/0000-0002-2774-8540**кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології та перекладу
Вінницького торговельно-економічного інституту
Державного торговельно-економічного університету
(Вінниця, Україна) l.tereshchenko@vtei.edu.ua*

ЕЛЕМЕНТИ ГНУЧКОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ КРИЗОВОГО СТАНУ

Стаття присвячена дослідженню особливостей гнучкого навчання іноземної мови та прикладам можливого застосування такого виду навчання в умовах кризового стану, спричиненого зокрема збройною агресією або пандемією, коли доступ до традиційних форм навчання є обмежений. Метою дослідження є окреслення елементів гнучкого навчання англійської мови, які можуть бути запропоновані студентам ЗВО. Під терміном **гнучке навчання** ми розуміємо таку організаційну форму навчання, яка забезпечує адаптацію навчального процесу до кризових обставин задля уникнення втрати ефективності шляхом комбінування наступних рис: часткове відокремлення викладача від студентів (принаймні під час низки навчальних процедур), користування учасниками процесу електронними засобами зв'язку, особливими онлайн платформами та сервісами, обов'язкова наявність двостороннього зв'язку між учасниками, мени контрольований графік навчання, здійснення навчання поза стінами освітньої установи, яка однак зберігає функції моніторингу (включаючи офіційне оцінювання здобутків студентів). Таким чином, гнучке навчання поєднує у собі риси як традиційного, так і дистанційного та відкритого навчання. Дидактичними умовами для здійснення гнучкого навчання вважаємо високий рівень цифрових навичок усіх учасників, високий рівень мотивації здобувачів освіти, наявність необхідного технічного забезпечення, адаптація освітніх програм до нових умов, сприяння освітніми закладами викладачам у перерозподілі навчального часу та організації розкладу. Запропоновані приклади завдань, які можна застосувати для гнучкого навчання, можуть сформувати корисну базу ресурсів, які разом із системною роботою на освітніх платформах типу Moodle нададуть викладачеві можливість забезпечити якісне освітнє середовище на час, коли кризові обставини не дозволяють здійснювати планове традиційне або дистанційне навчання.

Ключові слова: змішане навчання, гнучке навчання, проблемно-орієнтоване навчання, Moodle.

Larysa DUDIKOVA,

orcid.org/0000-0002-5841-0147

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor;

Head of Department of Foreign Languages including Latin and Medical Terminology

Vinnitsia National Pirogov Memorial Medical University

(Vinnitsia, Ukraine) dr.dudikova@vnmnu.edu.ua

Alla KONDRATIUK,

orcid.org/0000-0001-7104-0171

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor;

Associate Professor at Department of Foreign Languages including Latin and Medical Terminology

Vinnitsia National Pirogov Memorial Medical University

(Vinnitsia, Ukraine) allamaksimchuk53@gmail.com

Liliia TERESHCHENKO,

orcid.org/0000-0002-2774-8540

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor;

Associate Professor at the Department of Foreign Philology and Translation

Vinnitsia Institute of Trade and Economics of State University of Trade and Economics

(Vinnitsia, Ukraine) l.tereshchenko@vtei.edu.ua

ELEMENTS OF FLEXIBLE FOREIGN LANGUAGE LEARNING IN CRISIS CONDITIONS

The article is dedicated to the study of the features of flexible training and examples of the possible application of this type of training in a crisis situation, caused in particular by armed aggression or an epidemic, when access to traditional forms of training is limited. The purpose of the study is to outline the elements of flexible English language learning that can be offered to students of higher education institutions. We define flexible learning as an organizational form of learning that ensures the adaptation of the educational process to crisis circumstances in order to avoid loss of efficiency by combining the following features: partial separation of the teacher from students (at least during some instructional processes), the use of electronic means of communication by the participants of the process, special online platforms and services, mandatory two-way communication between participants, a less strict learning timetable, learning outside the premises of an educational institution, which, however, retains monitoring functions (including official assessment of students' achievements). Thus, flexible learning combines features of both traditional and distance and open learning. Didactic conditions for the implementation of flexible learning are considered to be a high level of digital skills of all participants, a high level of motivation of education seekers, the availability of necessary technical support, and adaptation of the curriculum to new circumstances, assistance of educational institutions to teachers in the redistribution of study time and organization of the timetable. The examples of tasks that can be used for flexible learning can form a helpful database of resources that, combined with systematic work on educational platforms such as Moodle, will enable the teacher to create an important educational environment at the time when crisis circumstances do not allow for planned traditional or distance learning.

Key words: *blended learning, flexible learning, problem-based learning, Moodle.*

Постановка наукової проблеми. Виклики останніх років, зокрема війна на території України та епідемія COVID-19, ставлять перед українськими освітянами нову задачу – організувати навчальний процес таким чином, щоб мінімізувати наслідки відсутності прямого контакту зі здобувачами освіти, а також сприяти максимально ефективній організації їхнього автономного навчання.

Основними труднощами, які мусять долати викладачі закладів вищої освіти України сьогодні, є наступні:

– розрізненість груп, фізична відсутність частини здобувачів освіти на території України, що

зокрема ставить питання про різницю в часових поясах, мовне оточення, в якому перебувають студенти, тощо;

– планові та екстрені відключення електроенергії, які часто унеможливають своєчасний доступ студентів до мережі Інтернет під час дистанційних занять;

– повітряні атаки ворога, які змушують і викладачів, і здобувачів освіти перебувати тривалий час в укритті.

Кожен заклад вищої освіти розробляє власну стратегію подолання цих викликів, опираючись на досвід вже існуючих онлайн платформ для дистанційного навчання, а також моделюючи форми

і методи навчання та оцінювання згідно, в першу чергу, можливостей викладачів і студентів та з міркувань найбільш ефективного використання наявних ресурсів.

Метою дослідження є окреслення елементів гнучкого навчання англійської мови, які можуть бути запропоновані студентам ЗВО в кризових умовах, коли забезпечення синхронного навчання неможливе.

Аналіз останніх публікацій. Останнім часом дослідники все більше пропагують використання різних засобів електронного навчання, вбачаючи у цьому низку переваг, зокрема електронні технології індивідуалізують навчання й розширюють досвід студентів як через розлогий навчальний контент, так і через залучення їх до низки онлайн спільнот та мереж (Al-Arimi, 2014). При цьому, ступінь технологічності навчального процесу може різнитись від високо автоматизованого при застосуванні штучного інтелекту до досить успішно контрольованого самими учасниками у межах гнучкого навчання.

Навчання за допомогою штучного інтелекту здійснюється на основі навчального програмного забезпечення, що індивідуалізує навчання завдяки роботі нейромереж та технології дерева ухвалення рішень (Sun et al., 2021). Заохочення студентів до користування подібним програмним забезпеченням формує навички автономного навчання та робить зміст навчання більш релевантним до потреб особистості. Утім подібне навчання ще не визнається більшістю практиків таким, що здатне повністю замінити процес спілкування викладача зі студентом.

Відтак, більшість сучасних досліджень присвячено різним способам організації, перевагам і недолікам дистанційного навчання. Зокрема, згідно емпіричного дослідження Putra R.W.P., організація навчального процесу за допомогою сервісу Google Meet (порівняно із самостійним опрацюванням навчального матеріалу) підвищила мотивацію студентів різних курсів на 61,8–79,4%, в результаті чого активізувалась навчальна діяльність здобувачів освіти, взаємодія з одногрупниками та викладачем, відмічена більша старанність студентів у наданні відгуків на питання викладачів і навіть у правильній вербалізації власного висловлення (Putra, 2021).

Дослідження Utami A.R. et al. показало позитивний потенціал використання навчальних відео під час вивчення англійської мови як іноземної, оскільки воно сприяє підвищенню мотивації, засвоєнню нового вокабуляра та покращенню вимови англійських слів (Utami et al., 2021), що

може бути сповна використане в сучасному світі, де більшість мають доступ до стрімінгових сервісів та відеохостингів типу YouTube, Facebook Shorts, TikTok, Instagram.

Відеоматеріали можуть не лише використовуватись здобувачами освіти, але й бути створені ними у межах асинхронних навчальних завдань. Зокрема, експериментальне дослідження показало значний позитивний вплив на когнітивну складову процесу опанування окремих тем з фізики англійською мовою студентами, котрі завершували виконання проєктно-орієнтованого завдання фінальною презентацією на YouTube каналі (Rozal, 2021).

Наразі немає однозначної відповіді, чи має дистанційне навчання беззаперечні переваги над традиційним навчанням оффлайн. Зокрема, аналіз інтерв'ю студентів-медиків, які перейшли на дистанційну форму навчання в університеті Гетенбурга, Швеція (University of Gothenburg), показав, що студенти відмітили занепад соціальної взаємодії в трьох сферах: дидактичних аспектах цифрового навчання, освітньому середовищі та власних ресурсах (мотивації, відповідальності). Утім, третина учасників дослідження надали перевагу саме дистанційним формам навчання (Langegård et al., 2021).

Дослідження ефекту запровадження елементів дистанційного навчання у ВНМУ ім. М.І. Пирогова (Україна) навпаки вказує на позитивний вплив цих елементів на фаховий рівень майбутніх фармацевтів, шляхом формування якісної комунікації та підвищення рівня комфортності навчального процесу через те, що здобувачі освіти мали змогу обирати час і місце виконання навчальних завдань (Pogorilyi et al., 2020).

Відтак, вважаємо за необхідне зосередити увагу на елементах гнучкого навчання, яке може забезпечити необхідний рівень академічної свободи та академічного контролю за кризових обставин.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під терміном *гнучке навчання* ми розуміємо таку організаційну форму навчання, яка забезпечує адаптацію навчального процесу до кризових обставин задля уникнення втрати ефективності шляхом комбінування наступних рис: часткове відокремлення викладача від студентів (принаймні під час низки навчальних процедур), користування учасниками процесу електронними засобами зв'язку, особливими онлайн платформами та сервісами, обов'язкова наявність двостороннього зв'язку між учасниками, менш контрольований графік навчання, здійснення навчання

поза стінами освітньої установи, яка однак зберігає функції моніторингу (включаючи офіційне оцінювання здобутків студентів). Таким чином, гнучке навчання поєднує у собі риси як традиційного, так і дистанційного та відкритого навчання (див. рис. 1).

Принципи організації гнучкого навчання є, на нашу думку, багато в чому суголосними принципам організації дистанційного навчання, а саме включають: системність, відтворюваність, індивідуалізованість, економічну доцільність, психологічну валідність, академічність, здатність до оновлення і контролюваність (Konovalenko et al., 2021).

Форми організації гнучкого навчання можуть бути наступними:

1) розділені заняття – заняття викладача з групою відбуваються синхронно по черзі то в оффлайн, то в онлайн форматах;

2) розділені групи – синхронне спілкування викладача зі студентами організовано за допомогою технічних засобів одночасно в оффлайн та онлайн форматах, відповідно до місцезнаходження здобувача освіти;

3) групові конференції – синхронне заняття усієї групи за допомогою сервісів Google Meet, Zoom, Skype тощо;

4) групові проекти – асинхронне спілкування учасників навчального процесу для виконання окресленого завдання з подальшою спільною презентацією, наприклад, у межах проблемно-орієнтованого навчання (Tereshchenko, 2018);

5) планові інтерактивні індивідуальні завдання – асинхронне виконання у визначені терміни завдань, створених викладачем на обраних ним онлайн платформах, наприклад, Moodle;

6) індивідуальне навчання на «зовнішніх» ресурсах – асинхронне виконання завдань, обраних студентом згідно власного уявлення про їх релевантність, яке однак може оцінюватись потім викладачем у якості компонента самостійної роботи, наприклад, проходження курсів на освітніх платформах;

7) індивідуальне двохстороннє спілкування – асинхронне консультування викладачем студента за допомогою електронних засобів зв'язку.

Дидактичними умовами для здійснення гнучкого навчання вважаємо високий рівень цифрових навичок усіх учасників, високий рівень мотивації здобувачів освіти, наявність необхідного технічного забезпечення, адаптація освітніх програм до нових умов, сприяння освітніми закладами викладачам у перерозподілі навчального часу та організації розкладу.

Наведемо декілька прикладів завдань, які можна застосовувати для гнучкого навчання англійської мови студентами різних спеціальностей.

Приклад 1. Ресурси відеохостингу YouTube, а саме застосунок YouGlish, дозволяють знайти чисельні відео за конкретно заданим у пошуку словом або виразом. Таким чином, студенти мають змогу почути слово у безлічі природніх контекстів, які озвучені з різними акцентами. Усі відео супроводжуються субтитрами, що дозволяє тренувати не лише навички аудіювання та вимову, але й навички читання та орфографію. За умов асинхронного навчання студенти можуть отримати наступне завдання:

Study the list of the active vocabulary for today's lesson. Translate it. Choose 5 most difficult words for you to exercise. Browse the site YouGlish (<https://youglish.com/>) for each of them. Watch at least 5 videos for each word, write down the sentences the word was used in, translate the sentences, practice reading these sentence with the same speed as the speaker in the video.

Приклад 2. Успішному засвоєнню нової граматичної або лексичної теми може сприяти самостійна проектна робота на основі сайту A to Z Teacher Stuff (<http://atozteacherstuff.com/>), котра, по-перше, спонукатиме студентів до аналізу та відбору найскладнішого навчального матеріалу із запропонованої теми, по-друге, забезпечить взаємодію між учасниками без додаткового навантаження для викладача. Приклад завдання: *Study*

Рис. 1. Зв'язок гнучкого навчання з іншими формами навчання (за Al-Agimi, 2014)

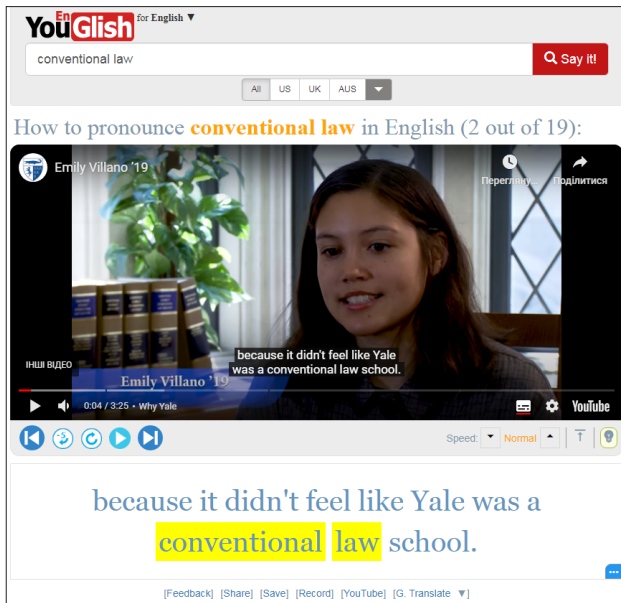

Рис. 2. Вигляд екрану при роботі на сайті YouGlish

the list of the active vocabulary for today's lesson. Translate it. Choose 10 most difficult lexemes. Use one of the services called "Worksheet makers" on the site <http://atozteacherstuff.com/> to make a digital worksheet for your fellow student. The teacher will randomly appoint the person who will get your worksheet. Share your task with him/her; make sure you point to his/her mistakes when the task is done and is sent to you via any messenger convenient.

Приклад 3. Робота з сайтом Voki SPEAKING CHARACTERS FOR EDUCATION (<https://l-www.voki.com/>) дозволяє привнести елемент гейміфікації та стимулювати соціальну взаємодію між учасниками групи, які позбавлені живого контакту між собою. Сервіс надає можливість створити рухливий аватар та помістити його на певне тло, озвучити його власним голосом або скористатись програмою автоматичного озвучування, яка доступна у різних акцентах. Таким чином, студенти можуть скористатись програмою для озвучення власних презентацій у більш креативний спосіб. Також можливе виконання наступного завдання: *Use the site Voki (<https://l-www.voki.com/>) and create your*

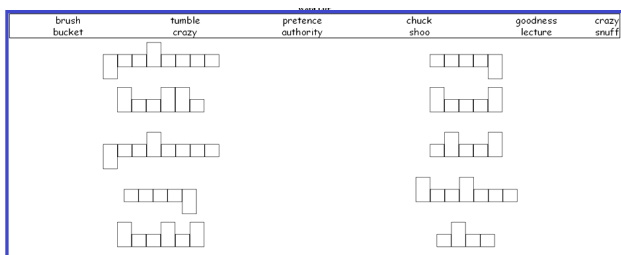

Рис. 3. Приклад завдання, створеного студентом за допомогою сервісів сайту A to Z Teacher Stuff

Рис. 4. Вигляд аватара, створеного на сайті Voki (<https://l-www.voki.com/>)

own Voki avatar. Let the 'voki presenters' pronounce some of the utterances of the characters from the fiction text you have read for your home reading class. Send a link to your group mates. They will have to guess the true identity of the speaker, so try not to make your animated characters too obvious. Surprise your audience! So who is the first to have sent the right answer to you?

Приклад 4. Укладання ментальних карт дозволяє категоризувати набуті знання і укласти асоціативні зв'язки між фрагментами інформації. Такі карти яскраво і швидко показують викладачеві глибину та правильність сприйняття студентом інформації, отриманої під час опрацювання рекомендованих джерел чи прослуховування запису відео лекції. Умова завдання може звучати так: *Study the recommended sources and compile the mind map that will represent the major features of the object of your study.*

Приклад 5. Сайт TEDEd (bit.ly/3jsCspU) дозволяє підібрати відео з виступами на платформі TED за обраною тематикою, що заохочує студентів до самостійного вибору відео, яке надалі супроводжується системою вправ, посиланням на додаткові ресурси та можливістю взяти участь у відкритих дискусіях, присвячених обраній темі. Завдання може бути сформульоване наступним чином: *Use the platform TEDEd to choose one talk that is relevant for today's topic. Do the tasks suggested there. Make a print screen of your achievement. Prepare a mock TED talk on the same topic, record it and send to your group mates.*

Висновки та перспективи дослідження. Організація гнучкого навчання є непростим процесом з огляду на той факт, що пошук вдалих ресурсів та формулювання влучних завдань, які можуть підтримати асинхронну роботу студентів, є досить трудомістким, творчим і непередбачуваним процесом, який вимагає від викла-

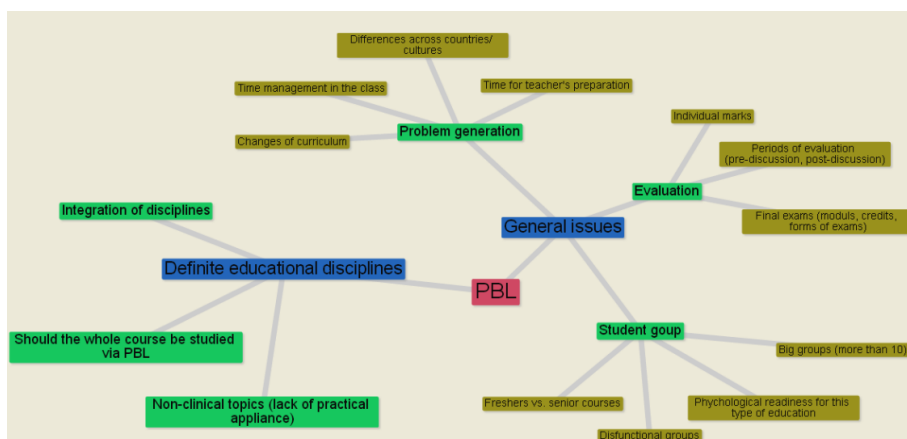

Рис. 5. Приклад ментальної карти, укладеної на тему проблемно-орієнтованого навчання

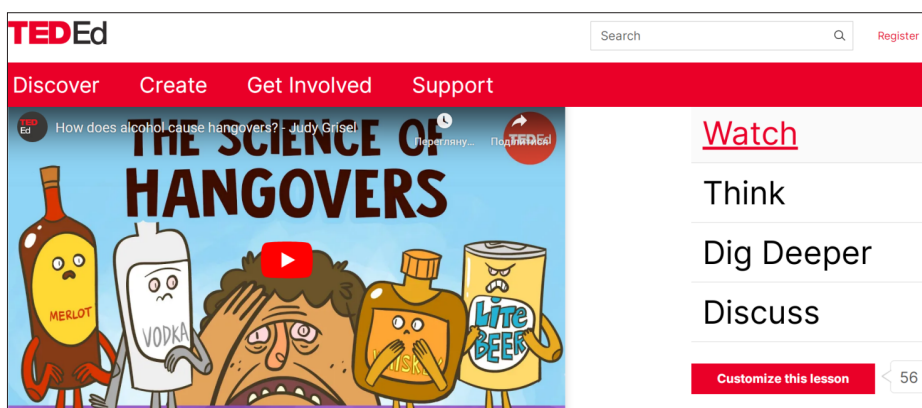

Рис. 6. Приклад відео із завданнями на сайті TEDEd (bit.ly/3jsCspU)

дача постійного розширення кола власних знань та навичок. Проте сформована заздалегідь база подібних ресурсів, підтримана системною роботою на освітніх платформах типу Moodle, може забезпечити важливе освітнє середовище на час, коли кризові обставини суттєво впливають на можливість забезпечити традиційне навчання в аудиторії.

Неможливо наразі точно обрахувати час, витрачений здобувачами освіти, на виконання завдань в асинхронному форматі, що може при-

звести до їх перенавантаження або навпаки несумлінного ставлення до навчання. Очевидним є і те, що навантаження викладача також складно піддається обліку і може суттєво збільшитись під час розробки великої кількості нових завдань та через ненормований робочий час. Звідси витікає потреба у розробці чітких критеріїв до створення «гнучких» навчальних курсів, а також у максимальній автоматизації їх оцінювального етапу. У цьому ми вбачаємо перспективи подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Al-Arimi A.M.A.K. Distance learning. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2014. 152. P. 82–88. URL: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.09.159>
2. Konovalenko T. V., Yivzhenko Y. V., Demianenko N. B., Romanyshyn I. M., Yemelyanova Y. S. The possibilities of using distance learning in the professional training of a future foreign language teacher. *Linguistics and Culture Review*. 2021. 5 (S2). P. 817-830. URL: <https://doi.org/10.37028/lingcure.v5nS2.1423>
3. Långegård U., Kiani K., Nielsen S.J. *et al.* Nursing students' experiences of a pedagogical transition from campus learning to distance learning using digital tools. *BMC Nurs*. 2021. 20 (23). URL: <https://doi.org/10.1186/s12912-021-00542-1>
4. Pogorilyi V. V., Dudikova L. V., Yakymenko O. H., Poyda S. A., Koval B. F. Improvement of learning outcomes in educational process of interns-pharmacists using distance learning elements. *Information Technologies and Learning Tools*. 2020. 76(2). P. 236–249. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v76i2.3038>
5. Putra R. W. P. Improving the Students' Motivation in Learning English through Google Meet during the Online Learning. *English Learning Innovation*. 2021. 2(1). P. 35–42. URL: <https://doi.org/10.22219/englie.v2i1.14605>

6. Rozal E., Ananda R., Zb A., Fauziddin M., Sulman F. The Effect of Project-Based Learning through YouTube Presentations on English Learning Outcomes in Physics. *AL-Ishlah: Jurnal Pendidikan*. 2021. 13(3), P. 1924–1933. URL: <http://www.journal.staihubbulwathan.id/index.php/alishlah/article/view/1241>
7. Sun Z., Anbarasan M., Praveen Kumar D. J. C. I. Design of online intelligent English teaching platform based on artificial intelligence techniques. *Computational Intelligence*. 2021. 37(3). P. 1166–1180. URL: <https://doi.org/10.1111/coin.12351>
8. Tereshchenko L. Ya. Practical Issues of Resorting to Problem-Based Learning at EFL Classes. *Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України*: Зб. наук. пр. VI Міжнародної науково-практичної конференції. Вінниця: Видавничо-редакційний відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2018. Т. 2. С. 466–475. URL: http://vtei.com.ua/images/VN/17_09_2.pdf#page=466
9. Utami A. R., Oktaviani L., Emaliana I. The Use of Video for Distance Learning During Covid-19 Pandemic: Students' Voice. *JET (Journal of English Teaching) Adi Buana*. 2021. 6(02). P. 153–161. URL: <https://jurnal.unipasby.ac.id/index.php/jet/article/view/4047>

REFERENCES

1. Al-Arimi A. M. A. K. Distance learning. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2014. 152. P. 82–88. URL: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.09.159>
2. Konovalenko T. V., Yivzhenko Y. V., Demianenko N. B., Romanyshyn I. M., Yemelyanova Y. S. The possibilities of using distance learning in the professional training of a future foreign language teacher. *Linguistics and Culture Review*. 2021. 5 (S2). P. 817–830. URL: <https://doi.org/10.37028/lingcure.v5nS2.1423>
3. Langedgård U., Kiani K., Nielsen S.J. *et al.* Nursing students' experiences of a pedagogical transition from campus learning to distance learning using digital tools. *BMC Nurs*. 2021. 20 (23). URL: <https://doi.org/10.1186/s12912-021-00542-1>
4. Pogorilyi V. V., Dudikova L. V., Yakymenko O. H., Poyda S. A., Koval B. F. Improvement of learning outcomes in educational process of interns-pharmacists using distance learning elements. *Information Technologies and Learning Tools*. 2020. 76(2). P. 236–249. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v76i2.3038>
5. Putra R. W. P. Improving the Students' Motivation in Learning English through Google Meet during the Online Learning. *English Learning Innovation*. 2021. 2(1). P. 35–42. URL: <https://doi.org/10.22219/englie.v2i1.14605>
6. Rozal E., Ananda R., Zb A., Fauziddin M., Sulman F. The Effect of Project-Based Learning through YouTube Presentations on English Learning Outcomes in Physics. *AL-Ishlah: Jurnal Pendidikan*. 2021. 13(3), P. 1924–1933. URL: <http://www.journal.staihubbulwathan.id/index.php/alishlah/article/view/1241>
7. Sun Z., Anbarasan M., Praveen Kumar D. J. C. I. Design of online intelligent English teaching platform based on artificial intelligence techniques. *Computational Intelligence*. 2021. 37(3). P. 1166–1180. URL: <https://doi.org/10.1111/coin.12351>
8. Tereshchenko L. Ya. Practical Issues of Resorting to Problem-Based Learning at EFL Classes. *Sotsialno-politychni, ekonomichni ta humanitarni vymiry integratsii Ukrainy* [Socio-political, economic and humanitarian dimensions of the European integration of Ukraine]. Vinnytsia: Vydavnycho-redaktsijnyi viddil VTEI KNTEU, 2018. Т. 2. С. 466–475. URL: http://vtei.com.ua/images/VN/17_09_2.pdf#page=466
9. Utami A. R., Oktaviani L., Emaliana I. The Use of Video for Distance Learning During Covid-19 Pandemic: Students' Voice. *JET (Journal of English Teaching) Adi Buana*. 2021. 6(02). P. 153–161. URL: <https://jurnal.unipasby.ac.id/index.php/jet/article/view/4047>